

Fellesskoleutvalget

Deres ref.

Vår ref.
25/629-3/VIA

Dato
10.04.2026

Innspill til fellesskoleutvalget

Innledning og bakgrunn

Språkrådet er statens forvaltningsorgan i språkspørsmål, og har ansvar for den sektorovergrepene norske språkpolitikken. Kunnskapssektoren har en særlig viktig rolle i oppfølginga av språkpolitikken. Grunnopplæringa er fundamentet for norskopplæringa og norskopplæringa er avgjørende for at norsk skal kunne fylle rolla som fellesspråk i framtida.¹

Med språkloven ble norsk lovfesta som et fellesspråk som skal kunne brukes på alle samfunnsområder og i alle sammenhenger. I proposisjonen til språkloven står det følgende:

Norsk språk som ytringsfellesskap er [...] ein del av ein demokratisk infrastruktur, jf. «infrastrukturkravet» i Grunnlova § 100 sjette ledd: «Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for eit ope og opplyst offentleg ordskifte.»²

Et velutvikla fellesspråk og allmenn mestring av det samme språket er altså definert som grunnvilkår for ytringsfrihet og et velfungerende demokrati. Jo mer kulturelt mangfoldig Norge blir, jo viktigere blir det å oppfylle dette todelte vilkåret.³

Vi vil i dette innspillet framheve følgende to områder der fellesskolen har særlig viktige språklige utfordringer:

- lærerutdanningene
- læremidler og digitale verktøy

Oppnevninga av fellesskoleutvalget er et av tiltaka foreslått i stortingsmeldinga om en mer praktisk skole. I meldinga understreker regjeringa at god språkopplæring er viktig, og at opplæring i

¹ Se Prop. 108 L (2018-2019), kapittel 4 og 7.

² Prop. 108 L (2019–2020), side 9.

³ Se for eksempel Språkrådet (2018).

fellespråket norsk er avgjørende for å nå måla om felleskap, sosial utjamning og demokrati.⁴ Utvalget skal blant anna bidra til den offentlige samtalen om skolens rolle i fremminga ikke bare av læring, men også av felleskap, tillit og demokrati.

Vi veit at det er viktig å ha gode ferdigheter i språk, lesing og skriving for å lykkes på skolen, skaffe seg jobb, stemme ved stortingsvalg, sette seg inn i låneavtalen med banken eller søke om sjukeheimplass. Språk er avgjørende for læring, og fellespråket norsk er avgjørende for felleskap, tillit og demokrati. Det kan likevel være lett å ta språket for gitt, nettopp fordi det er til stede i alt vi gjør. Språkrådet vil med dette innspillet motvirke en slik tendens og gi utvalget viktige momenter til drøfting av språkets fundamentale rolle for fellesskolen. Budskapet er kort sagt at språk bør prioriteres høyere i grunnopplæringa og i lærerutdanningene.

Språk og fellesskap – språk og utenforskap

Det er viktigere enn noen gang å gjøre prioriteringer som sikrer at alle barn som går gjennom den norske fellesskolen, kommer ut med gode ferdigheter i norsk, lesing og skriving. Dette er viktig fordi norsk er under press fra engelsk, og nynorsk er under press fra bokmål.⁵ Samtidig setter samfunnet stadig større krav til folks lese- og skriveferdigheter. Før kunne man i større grad få ordna saker med det offentlige ved hjelp av en telefonsamtale eller oppmøte på et kontor. Også i selve skolen har krava til lese- og skriveferdigheter økt, blant anna ved at yrkesfag og praktiske fag har blitt mer tekst- og teoritunge.⁶ I tillegg er vi nå omgitt av store mengder digital tekst og informasjon, som stadig oftere kan være formulert ved hjelp av kunstig intelligens.

Norsk språk er både nynorsk og bokmål, og lovverket gir det offentlige ei særlig plikt til å styrke, bruke og utvikle nynorsk, siden det er det minst brukte norske skriftspråket.⁷ Bokmål og nynorsk har vært formelt likestilte skriftspråk siden 1885. I dag dominerer bokmål stadig mer, mens nynorsk taper terreng. Nynorskelever har ikke like god tilgang til språket sitt som bokmåselever.⁸ God opplæring i nynorsk, både som hovedmål og sidemål, er nødvendig for at både nynorskelever og bokmåselever skal kunne være språklig likestilte, og for at alle skal få best mulig tilgang til hele det norske språkfellesskapet. Skal fellesskolen løse samfunnsopdraget, må den derfor bruke nynorsk og normalisere nynorskbruk, ikke bare i norskfaget.⁹

Norge er et flerspråklig samfunn som blir stadig mer mangfoldig: Vi har urfolksspråk, nasjonale minoritetsspråk, nyere minoritetsspråk, norsk tegnspråk, to likestilte norske skriftspråk og et rikt mangfold av talemål. Etter at innvandringa til Norge skjøt fart på 70-tallet, har flerspråkligheita skolen må forholde seg til, blitt mye mer mangfoldig. I dag veit vi at et godt utvikla muntlig språk er viktig for å kunne lære å lese og skrive godt, og at et godt utvikla førstespråk er ei forutsetning for vellykka andrespråklæring.¹⁰ Forskinga viser at det er mest hensiktsmessig å lære å lese på det språket man behersker best.¹¹ Siden 1990-åra har retten til morsmålsopplæring og tospråklig opplæring i fag vært eksplisitt kobla til elevenes kompetanse i norsk, og elevenes morsmål blir dermed sett på som et

⁴ Meld. St. 34 (2023–2024), side 1 og 129.

⁵ Se Språkrådet (2025c) og Nynorsksenteret (2022).

⁶ Se for eksempel Karlsson (2006).

⁷ Se formålsparagrafen i språkløva.

⁸ Språkrådet (2025c) og Nynorsksenteret (2022)

⁹ Se for eksempel Brunstad (2018).

¹⁰ Se Cummins (2000).

¹¹ Se Kulbrandstad (2022), side 187-188.

redskap for å lære norsk.¹² Elever som kan norsk godt nok til å følge den ordinære undervisninga, har ikke rett til særskilt språkopplæring.¹³ Dette kan innebære økt risiko for at elever ikke får den støtta de trenger for å utvikle morsmålet sitt, og at de dermed mister et viktig grunnlag for å lære seg norsk på samme nivå som elever med norsk som morsmål. Enten det gis morsmålsopplæring eller ikke, er det mye skolen kan gjøre for å styrke elevenes språkferdigheter. Men da er det viktig at lærerne får kunnskap om hvordan andrespråksferdigheter kan utvikles, og at den kunnskapen blir brukt i alle fag.

Vi trenger et godt utvikla språk for å tenke, kommunisere, kritisere og samhandle godt, og vi bruker språket for å lære.¹⁴ Språkrådet mener at fellesskolen må legge bedre til rette for at alle elever skal få utvikle gode ferdigheter i norsk, og at de skal lære å lese og skrive godt, både på bokmål og nynorsk. Dette er avgjørende for at alle som fullfører norsk grunnopplæring skal ha lik tilgang til skole, utdanning, arbeid og kultur i hele landet. Fellesskolen trenger lærere som selv har et godt utvikla språk, og lærere og elever trenger gode læremidler og digitale verktøy som støtter dem i læring, lesing og skriving.

Lærerutdanningene

Alle lærere skal bidra til at elevene blir trygge språkbrukere. De skal gi opplæring i grunnleggende ferdigheter i alle fag, og de skal være i stand til å gi fullgod opplæring i begge de to norske skriftspråka. Dette er forankra i opplæringsloven og i læreplanene.¹⁵ Mange lærere føler seg likevel ikke rusta til å undervise elever med anna morsmål enn norsk eller til å undervise i nynorsk.¹⁶ Norskfaget og kunnskap om norsk, lesing og skriving har de siste tiåra gradvis blitt nedprioritert i styringsdokumenta for lærerutdanningene.¹⁷ Skolen har gjennomgått ei rask digitalisering som har ført til store omveltninger for både lærere, elever og foreldre. I den samme perioden har elevenes lese- og skriveferdigheter blitt dårligere.¹⁸

Hvis fellesskolen skal kunne motvirke nedgangen i lese- og skriveferdigheter, må lærerne (uavhengig av spesialisering)

ha gode ferdigheter i

- norsk muntlig
- norsk skriftlig (bokmål og nynorsk)
- lesing

ha kunnskap om

- språk som system
- utvikling av språkferdigheter både i morsmål og andrespråk
- bruk av flerspråklighet som ressurs i læring av språk og fag
- valg og bruk av læremidler og digitale verktøy

¹² Se for eksempel Engen (2003), Engen (2014), Seland (2013), Faldet med flere (2022), Bubikova-Moan (2017) og Aarsæther (2017).

¹³ Se opplæringsloven § 3-6 og § 6-5.

¹⁴ Kinn og Kulbrandstad (2023), side 15-16.

¹⁵ Se opplæringsloven kapittel 3, 6 og 15 og Kunnskapsdepartementet (2017).

¹⁶ Se for eksempel Oslo Economics (2024), Andersen (2024) og Jegteberg (2025).

¹⁷ Se forskrift om rammeplan for allmennlærerutdanning (2005), forskrift om grunnskolelærerutdanning for 1.–7. trinn og 5.–10. trinn (2010), forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7 (2016), forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for trinn 5–10 (2016) og Regjeringa (2026a). Se også Nynorsksenteret (2023).

¹⁸ Se for eksempel beskrivelsen i mandatet til lesekommissjonen, Regjeringa (2026b).

kunne gi språklig oppmerksom støtte og opplæring i

- norsk språk på sitt fagfelt
- lesing på sitt fagfelt
- skriving på sitt fagfelt

Læremidler og digitale verktøy

Opplæringsloven stiller krav om at skolen skal bruke læremiddel på norsk og samisk som følger den offisielle rettskrivinga. Skolen skal også i hovedsak bruke læremiddel som blir utgitt på bokmål og nynorsk til samme tid og til samme pris. Skolene skal bruke ordbøker og ordlister som er godkjent av Språkrådet, og de skal bruke skriveprogrammer som støtter offisiell norsk rettskriving på bokmål og nynorsk.¹⁹

20. august 2025 kom Riksrevisjonens rapport om læremidler i grunnskoler og videregående skoler. Riksrevisjonens konklusjoner viser at elever og lærere ikke har nok læremidler. Noen måneder før kom NIFUs rapport om læringsressurser på nynorsk. Rapporten deres viser at det er færre læringsressurser på nynorsk enn på bokmål, og at det ofte er vanskelig å finne fram til innhold på nynorsk.²⁰ I digitale verktøy der kunstig intelligens er brukt i tekstproduksjon, møter elever og lærere sannsynligvis et språk som er prega av ensretting, skrivefeil og anglismer. Når de bruker digitale skriveprogram, kan riktig staving bli retta som feil, mens ord som er skrevet feil, ikke blir retta.²¹

Hvis fellesskolen skal være i stand til å gi fullgod opplæring i lesing og skriving, må lærere og elever ha tilstrekkelig tilgang til

- gode fysiske lærebøker og oppslagsverk på både bokmål og nynorsk
- gode digitale verktøy på både bokmål og nynorsk
- andre gode skriftlige læremidler på både bokmål og nynorsk

Med «gode», mener vi «med høy faglig, pedagogisk og språklig kvalitet» og i tillegg «tilpassa målgruppa».

Avslutning

Vi trenger et velutvikla fellesspråk for å kunne møtes på tvers av kulturelle, språklige og individuelle forskjeller. Slik sett er et godt utbygd norsk fellesspråk en forutsetning for et velfungerende språklig og kulturelt mangfold. God opplæring i norsk er en forutsetning for å opprettholde norsk som fellesspråk, og tilgang til norsk som et velfungerende fellesspråk er avgjørende for fellesskap, tillit og demokrati.

Det kreves gode ferdigheter i norsk, lesing og skriving for å kunne manøvrere trygt og godt i informasjonstrafikken, både den menneskelige og den maskinelle. Det er viktigere enn noen gang å prioritere språkopplæring, lese- og skriveopplæring og språklig oppmerksom undervisning i alle fag.

¹⁹ Se opplæringsloven § 15-3 og merknader om pliktsubjekt i Prop. 57 L (2022–2023) side 49, 463, 599 og 609.

²⁰ Se Riksrevisjonen (2025) og NIFU (2025).

²¹ Se Språkrådet (2025a) og Språkrådet (2025b).

Kilder og litteratur

Andersen, Mari J. Wikhaug (2024). *Flerspråklighet i yrkesopplæringa. Om språkideologier, læreraktørskap og læreplanutøvelse*. [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.

Aarsæther, Finn (2017). *Flerspråklighet i forskning, lovverk og læreplaner*. I Bjarnø, Nergård, og Aarsæther (red.), «Språklig mangfold og læring: Didaktikk for flerspråklige klasserom» (2. utgave). Gyldendal Akademiske.

Brunstad, Endre (2018). *Kan sidemålet fremje djupnelæring? Prinsipielle og teoretiske perspektiv på toskriftsopplæringa*. I Bjørhusdal, Bugge, Fretland og Gujord (red.), «Å skrive nynorsk og bokmål. Nye tverrfaglege perspektiv». Samlaget.

Bubikova-Moan, Jamila (2016). *Constructing the multilingual child: The case of language education policy in Norway*. I *Critical Discourse Studies*, Volum 14, nr. 1 (2017), side 56–72.

Cummins, Jim (2000). *Language, Power and Pedagogy. Bilingual Children in the Crossfire*. Multilingual Matters.

Engen, Thor Ola (2003). *Enhetsskolen og flerkulturell nasjonsbygging*. I Østerud og Johnsen (red.), «Leve skolen! Enhetsskolen i et kulturkritisk perspektiv» (side 231-250). Oplandske Bokforlag.

Engen, Thor Ola (2014). *Tilpasset opplæring i superdiversiteten?* I Westrheim og Tolo (red.), «Kompetanse for mangfold; om skolens utfordringer i det flerkulturelle Norge» (side 56-95). Fagbokforlaget.

Faldet, Ann-Cathrin, Knudsmoen, Hege og Nes, Kari (2022). *Inkluderingsbegrepet under utvikling? En analyse av de norske læreplanverkene L97, LK06 og LK20*. *Nordisk Tidsskrift for Pedagogikk & Kritikk*, Volum 8 (2022), side 171-188.

Forskrift om plan for grunnskolelærerutdanning (2010). *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanningene for 1.–7. trinn og 5.–10. trinn* (FOR-2010-03-01-295). Lovdata.

Forskrift om plan for grunnskolelærerutanning, trinn 1–7 (2016). *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutanning for trinn 1–7* (FOR-2016-06-07-860). Lovdata.

Forskrift om plan for grunnskolelærerutanning, trinn 5–10 (2016). *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutanning for trinn 5–10* (FOR-2016-06-07-861). Lovdata.

Forskrift til rammeplan for allmennlærer (2005). *Forskrift til rammeplan for allmennlærerutdanning* (FOR-2005-12-13-1449). Lovdata.

Jegteberg, Ida Marie (2025). «*Eg er ein språklærer med språkvanskar*»: Ein fokusgruppestudie av det språklege medvitnet til lærarar i nynorske randsonerområde. *ELLA – utdanning, litteratur, språk*, Volum 3, nr. 3 (2025).

Karlsson, Anna-Malin (2006). *En arbetsdag i skriftsamhället. Ett etnografiskt perspektiv på skriftanvändning i vanliga yrken*. Språkrådet och Norstedts Akademska Förlag, Sverige.

Kinn, Torodd og Kulbrandstad, Lars Anders (2023). *Språkmønster*, Universitetsforlaget.

Kulbrandstad, Lise Iversen (2022). *Lesing i utvikling. Teoretiske og didaktiske perspektiver*. 3. utgave. Fagbokforlaget.

Kunnskapsdepartementet (2017). *Overordna del – verdier og prinsipper for grunnopplæringa*. Fastsett som forskrift ved kongeleg resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020.

Meld. St. 34 (2023–2024). *En mer praktisk skole. Bedre læring, motivasjon og trivsel på 5.–10. trinn*. Kunnskapsdepartementet.

NIFU (2025). *Kunnskapsinnhenting om læringsressurser på nynorsk. Belyst gjennom en kartlegging av nynorske læringsressurser og intervjuer med lærere og elever*. Rapport 2025:9. Forfattere: Sundby, Anniken Hotvedt Sundby, Vonen, Maria Njølstad og Håberg, Live. Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning.

Nygård, Mari & Heidi Brøseth (2023). *Førsteårs lærerstudenters forståelser og misforståelser av deskriptiv grammatikk*. I *Acta Didactica Norden*, Volum 17, nr. 4 (2023).

Nynorsksenteret (2022). *Rapport om språkbyte: Eit kunnskapsoversyn over språkbyte frå nynorsk til bokmål*. Språkrådet.

Nynorsksenteret (2023). *Rapport om norsk, særleg nynorsk, i lærarutdanningane*. Språkrådet.
Oslo Economics (2024). *Norsk lærerens kompetanser, roller og ansvar: Sammenstilling av funn fra spørreundersøkelse om skriveopplæringen i grunnskolen*. Språkrådet.

Opplæringslova (2023). *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (LOV-2023-06-09-30)*. Lovdata.

Prop. 57 L (2022–2023). *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)*. Kunnskapsdepartementet.

Prop. 108 L (2019–2020). *Lov om språk (språklova)*. Kulturdepartementet.

Regjeringa (2026a). *Arbeid med mer overordnet styring av lærerutdanningene. Fase 3: Felles rammeplan for lærerutdanningene*. Regjeringa.

Regjeringa (2026b). *Mandat for regjeringens lesekommissjon*. Regjeringa.

Riksrevisjonen (2025). *Læremidler i grunnskoler og videregående skoler*. Dokument 3:17 (2024–2025). Riksrevisjonen.

Seland, Idunn (2013). *Community for equality. Education policies for a multilingual and multireligious population in Norway since 1970*. Tidsskrift for samfunnsforskning, Volum 54, nr. 2 (2013), side 187–214.

Språklova (2021). *Lov om språk (LOV-2021-05-21-42)*. Kultur- og likestillingsdepartementet. Lovdata.

Språkrådet (2018). *Språk i Norge – kultur og infrastruktur*. Språkrådet.

Språkrådet (2025a). *Språkrådets testing av skriveprogrammer på norsk 2025*. Språkrådet.

Språkrådet (2025b). *Rapport fra Språkrådet om språklig kvalitet i tekster produsert av prateroboter 2025*. Språkrådet.

Språkrådet (2025c). *Språkstatus*. Språkrådet.

Vennlig hilsen
Marianne Aasgaard
avdelingsdirektør

Vigdis Arnesen
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent og sendes uten underskrifter.

Mottakere:
Fellesskoleutvalget